

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ УКРАЇНИ
АСОЦІАЦІЯ РЕІНТЕГРАЦІЇ КРИМУ
ПОЛОНІЙНА АКАДЕМІЯ В ЧЕНСТОХОВІ
ІНСТИТУТ СХОДОЗНАВСТВА ІМЕНІ А.Ю. КРИМСЬКОГО НАН УКРАЇНИ
ЦЕНТР УКРАЇНСЬКО-ЄВРОПЕЙСЬКОГО НАУКОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

КРИМ – ЦЕ УКРАЇНА: СТРАТЕГІЯ ДЕОКУПАЦІЇ ТА РЕІНТЕГРАЦІЇ

**Збірник матеріалів Міжнародного науково-практичного
круглого столу з нагоди Дня спротиву окупації
Автономної Республіки Крим та міста Севастополя**

24 лютого 2023 року
м. Одеса

Видавництво
«Юридика»
2023

Організаційний комітет:

Дмитро Володимирович Швець – ректор Одеського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, доцент, полковник поліції (голова організаційного комітету);

Максим Вікторович Корнієнко – проректор Одеського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор, полковник поліції (заступник голови організаційного комітету);

Борис Володимирович Бабін – д.ю.н., професор, експерт Асоціації Реінтеграції Криму, професор Національного авіаційного університету;

Лілія Георгіївна Матвєєва – завідувач кафедри теорії та історії держави і права Одеського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор, полковник поліції (заступник голови організаційного комітету);

Віктор Олексійович Кіктенко – директор Інституту сходознавства імені А.Ю. Кримського НАН України, доктор філософських наук, старший науковий співробітник (заступник голови організаційного комітету);

Андрей Крипський – ректор Полонійної академії в Ченстохові, доктор філософії, доктор богослов'я, гоноріс кауза, професор;

Ігор Йосифович Магновський – професор кафедри теорії та історії держави і права Одеського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор;

Лідія Борисівна Тарасенко – професор кафедри теорії та історії держави і права Одеського державного університету внутрішніх справ, кандидат історичних наук, доцент;

Костянтин Євгенович Пальшков – доцент кафедри теорії та історії держави і права Одеського державного університету внутрішніх справ, кандидат політичних наук, доцент

Матеріали видано в авторській редакції.

K82 **Крим – це Україна: стратегія деокупації та реінтеграції** : матеріали Міжнародного науково-практичного круглого столу (м. Одеса, 24 лютого 2023 року). – Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. – 322 с.

ISBN 978-617-8263-10-2

Збірник матеріалів міжнародного науково-практичного круглого столу «Крим – це Україна: стратегія деокупації та реінтеграції» з нагоди Дня спротиву окупації Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, що відбувся 24 лютого 2023 року в Одеському державному університеті внутрішніх справ.

УДК 341.38:341.223.2(477.75)

ISBN 978-617-8263-10-2

© Одеський державний університет внутрішніх справ, 2023

Література:

1. Крим на шляху до стабільності й розвитку: проблеми та перспективи : матеріали круглого столу (м. Севастополь, 26–27 жовтня 2006 р.) / за ред. А. В. Мальгіна ; Регіональний філіал Національного інституту стратегічних досліджень в м. Сімферополі. Сімф. : СФ НІСД, 2006. 136 с.
2. Стратегія деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя : Указ Президента України від 24.03.2021 р. № 117/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1172021-37533>
3. Про затвердження плану заходів з реалізації Стратегії деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 29 вересня 2021 р. № 1171-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/nras/pro-zatverdzhennya-planu-zahodiv-z-1171r>

Маковій Віктор Петрович

кандидат юридичних наук, доцент

завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін

Одеського державного університету внутрішніх справ

**ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ВНАСЛІДОК
ПОРУШЕННЯ ПРИВАТНИХ ПРАВ ОСОБИ,
В СТРУКТУРІ ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ РЕІНТЕГРАЦІЇ
ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ**

З метою забезпечення реалізації державної політики перехідного періоду в межах деокупаційних та реінтеграційних заходів на окупованих територіях Україною напрацьовано відповідний правовий механізм, що у сукупності відповідних правових інститутів віднайшов відображення в межах законопроекту «Про засади державної політики перехідного періоду».

Загальна декларація прав людини, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод та інші міжнародні нормативно-правові акти, Конституція України визначає пріоритетною цінністю

світової спільноти людини, її права та свободи. Саме тому приватні права та інтереси у цивілізованому суспільстві є приматом над іншими правами, свободами цінностями людського буття.

Навіть побіжний огляд вказаного законопроекту свідчить про приділення значної уваги приватних правам та інтересам людини, які відповідним чином перегуковуються з відповідними цивільно-правовими інститутами. Серед таких: право на життя, здоров'я та повагу до гідності людини, непорушність та забезпечення права власності, права на інформацію у всіх її різновидах та складових, право на відшкодування шкоди у різних її формах та способах здійснення тощо. Саме питання створення повного механізму відшкодування шкоди, завданої воєнними діями мешканцям окупованих територій, є одним з найактуальніших у площині реалізації стратегії деокупації та реінтеграції наведеної категорії земель Української держави.

Перш ніж коротко зупинитись на них варто визначити місце даного різновиду зобов'язання з відшкодування шкоди в системі деліктних зобов'язань вітчизняного приватного права.

Загальноприйнятим є підхід, за яким прийнято розрізняти три теорії побудови деліктного права. Згідно першої (теорії генерального делікту) будь-яка дія особи, що спричиняє іншій шкоду, зобов'язує таку особу, винною поведінкою якої заподіяна шкода, відшкодувати її. Остання позиція у повній мірі відображена у законодавстві низки країн, як-то: Франція (ст. 1382 ЦК Франції), Німеччина (ст. 823 Німецького цивільного укладення (надалі – НЦУ)), Японія (ст. 709 ЦК Японії), Грузія (ст. 992 ЦК Грузії), Україна (ст. 1166 ЦК України).

Концепція сингулярного делікту була започаткована у англо-американському праві, сутністю якої стало виділення у судовій практиці та нормативно-правових актах, на прикладі Кодексу в сфері деліктного права (Restatement of the Law of Torts), окремих різновидів самостійних правопорушень або сингулярних деліктів, що породжували деліктні зобов'язання.

Результатом взаємопроникнення правових конструкцій правових систем сучасності стало створення концепції мішаного делікту, яка була покладена в основу побудови деліктного права питомої ваги країн сучасності, де наявні були ознаки двох попередніх теорій.

У системі деліктних зобов'язань, що окреслюються сингулярними деліктами, простежується низка їх різновидів з огляду на відповідну національну правову систему. Серед таких належне місце треба відвести зобов'язанням з відшкодування шкоди, завданої: дефектним делінквентом (ст. 832 НЦУ, ст. 1385 ЦК Франції, ст. 714 ЦК Японії, ст.ст. 487–489 ЦК Португалії, ст. 1178–1186 ЦК України); при виконанні обов'язків за договорами третім особам (ст. 1386 ЦК Франції, ст. 831, 841 НЦУ, ст. 1172 ЦК України), органом публічної влади (ст. 715 ЦК Японії, ст. 1173–1175 ЦК України) та ін. Саме деліктне зобов'язання з приводу відшкодування шкоди, завданої екстраординарною обставиною, а саме веденням воєнних дій, які спричинені агресією однієї країни по відношенню до іншої, є прикладом сингулярного делікту, правовий режим якого має спеціальне нормативне закріплення.

Цивільний кодекс України не містить визначення делікту та відповідного деліктного зобов'язання, що свідчить про застосування конструкції генерального делікту в механізмі реалізації подібних взаємин. Такий підхід не витримує критики з огляду на особливий характер складу делікту, що є підставою виникнення зобов'язання з відшкодування шкоди за наведених обставин. На даний час найбільш напрацьованими є три законопроекти, які пропонують відповідний правовий механізм відшкодування завданої війною шкоди та засвідчують саме сингулярний або винятковий характер обставин, що опосередковують соціально-правовий характер існування цього зобов'язання. Стисло щодо кожного можна висловити наступне.

Проект Закону України «Про захист права власності та інших речових прав осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії» від 01.03.2021 року № 5177. Метою даного законопроекту є захист права власності та інших речових прав на нерухоме майно та рухоме майно, які порушено внаслідок збройної агресії. В числі такого нерухомого майна пропонується житловий будинок, квартира, інше житлове приміщення, а також будівля, споруда, нежитлове приміщення, земельна ділянка тощо. Рухоме майно диференційоване на колісні транспортні засоби та побутові речі.

Для легітимзації пошкодженого та втраченого майна пропонується створення Державного реєстру майна, знищеного, пошкодженого та

втраченого внаслідок збройної агресії з відповідним адмініструванням. Такий реєстр передбачає облік наведеного майна, осіб, що є його уповноваженими суб'єктами щодо цього майна, та розмірів нарахованих компенсацій, здійснених реституцій. Законопроектом запроваджуються два способи відновлення втраченого, пошкодженого майна: шляхом надання компенсації або реституції. Задля забезпечення здійснення реституції пропонується такі правові механізми: 1) незастосування позовної давності; 2) збереження та незмінність відомостей в реєстрах, в яких здійснено облік майна; 3) пріоритет таких відомостей до початку збройної агресії; 4) вилучення з під дії набувальної давності певного виду майна; 5) невизнання інших способів набуття права власності, окрім тих, які визначені законодавством України.

Встановлені чіткі процедури компенсації прав щодо майна. В числі таких: 1) компенсація надається тільки тим, хто має можливість ідентифікації та підтвердження прав на відповідне майно; 2) наділення правом на компенсацію лише один раз; 3) вилучення з під дії майна, яке було пошкоджене до моменту реєстрації права на нього; 4) встановлення способів надання компенсації (перерахування грошових коштів; надання нерухомого майна; здійснення на користь постраждалої особи дій, пов'язаних із забезпеченням житлом; надання, виключно за згодою постраждалої особи, інших активів); 5) окреслені максимальні розміри компенсації залежно від виду майна та форми завданої шкоди (житлова (135 прожиткових мінімумів для працездатних осіб – надалі ПМДМО, в разі знищення та 85 ПМДМО у випадку пошкодження) та нежитлова нерухомість (100 ПМДМО та 65 ПМДМО відповідно), транспортні засоби (45 ПМДМО), побутові речі (25 ПМДМО)); 6) явочний порядок започаткування процедури компенсації; 7) фіксація фактів заподіяння шкоди комісією з обстеження знищеного та пошкодженого майна (представники органів місцевого самоврядування чи військово-цивільною адміністрацією); 8) визначені процедурні аспекти роботи цієї комісії; 9) встановлення черговості надання компенсацій (знищене житло, пошкоджене житло, рухоме майно, окрім транспортних засобів, транспортні засоби та інше нерухоме майно); 10) унормування процедури оскарження рішень комісії та процедури

надання компенсації.

Порядок визначення розміру компенсації та самої процедури пропонується перекласти на рішення Кабінету Міністрів України.

Проект Закону України «Про відшкодування шкоди завданої потерпілому внаслідок збройної агресії Російської Федерації» від 17.05.2022 року № 7385 має за мету відшкодування у повному обсязі шкоди, заподіяної збройною агресією Російської Федерації.

Він вирізняється у порівнянні з попереднім законопроектом наступними рисами. Чітко визначається потерпіла особа, правовий статус якої розмежовується на: фізичну особу, юридичну особу приватного права та фізичну особу – підприємця. Якщо щодо останніх двох розглядається питання відшкодування лише майнової шкоди, то з приводу фізичної особи – одночасне відшкодування як майнової, так і моральної шкоди. Способом відшкодування є лише виплата потерпілому відповідної грошової суми.

З метою відшкодування шкоди започатковується діяльність спеціальної юридичної особи публічного права – Фонду відшкодування шкоди завданої потерпілому внаслідок збройної агресії Російської Федерації, який здійснює реалізацію організаційної, правової та фінансової складових змісту такої процедури. Джерелом фінансування таких компенсаційних виплат є кошти, які надані державі Україна на підставі міжнародних договорів (за рахунок заарештованих активів). Законопроект у питомій вазі деталізує всі складові змісту правового статусу наведеної юридичної особи у контексті загальної та спеціальної правосуб'єктності з огляду на вказані повноваження.

І нарешті, найбільш доопрацьований механізм реалізації змісту деліктного зобов'язання, що є предметом нашого розгляду, унормований у проекті Закону України «Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених агресією Російської Федерації» від 24.03.2022 року № 7198.

Даний проект, на відміну від попередніх, обмежує коло майна, щодо якого забезпечується відшкодування шкоди, завданої військовою агресією Російської Федерації, найбільш цінними видами нерухомості. Здійснено диференціацію потерпілих осіб з огляду на

їх приватноправовий статус по відношенню до такого майна. Сама процедура компенсації диференційована також з позиції приватноправового режиму майна та приватноправового статусу потерпілих осіб. В якості способів компенсації пропонується як грошовий еквівалент, так і у вигляді надання об'єкта нерухомого майна шляхом фінансування його зведення. У контексті останнього визначені межі здійснення обох способів компенсації. Окремої уваги приділено соціальним питанням реалізації права на отримання компенсації та електронного адміністрування вказаних процесів.

Безумовно, наведені законодавчі ініціативи заслуговують на ґрунтовне опрацювання та формування єдиної державної політики, спрямованої на правове забезпечення захисту порушених приватних прав та охоронюваних інтересів осіб. При цьому необхідно використати узагальнену практику міжнародних судових інстанцій на прикладі Європейського суду з прав людини у контексті розвитку єдиного, рівного та справедливого підходу до вирішення цих питань з метою приведення у цивілізоване русло збурених соціальних процесів.

Марунчак Катерина-Марія Богданівна

*студентка I курсу факультету міжнародних відносин
Львівського національного університету імені І. Франка*

КЛЮЧОВІ ЛАНКИ РЕІНТЕГРАЦІЇ КРИМСЬКОГО ПІВОСТРОВА

Варто визнати, що 9 років окупації Російською Федерацією Криму не минули безслідно. Країна-агресор спрямувала значну кількість ресурсів з метою приєднання півострова не тільки військовим шляхом, а ще й культурним та ментальним. Відбулася тотальна асиміляція та денаціоналізація етнічного населення. Багато місцевих жителів, у тому числі й кримських татар, змушені були покинути свої домівки через значні порушення прав корінних народів та національних меншин.

Коломієць Ю.М., Мох Т.П.

Проблеми захисту культурних цінностей
на окупованих територіях Криму та м. Севастополя 96

Корнева Т.В.

Фінансово-правові інструменти в стратегії
деокупації та реінтеграції Крима 99

Кресін Олексій Веніамінович

Питання незаконного контролю РФ щодо території
України згідно з рішенням ЄСПЛ щодо Криму 2020 р. 104

Крижановський Анатолій Федорович

Вітчизняна юриспруденція у координатах
реінтеграції Криму: концептуальний вимір 109

Кришевич Ольга Володимирівна

Кримінальна відповідальність за виправдовування,
визнання правомірною, заперечення збройної агресії
російської федерації проти України, глорифікація
її учасників: національне та міжнародне законодавство 113

Кузнецова Людмила Валеріївна

Питання Криму: реалії сьогодення 119

Кузніченко О.В., Березовська К.В.

Окремі питання концепції реформування юридичної освіти 122

Ланцедова Юлія Олександрівна

Значення інноваційного розуміння сутності,
співвідношення та переліку функцій органів правопорядку
у контексті організації процесу подолання правопорушень
з реалізації стратегії будь-яких державних деокупаційних
і реінтеграційних процесів 126

Магновський Ігор Йосифович

Деокупація та реінтеграція АР Крим –
шлях до відновлення територіальної цілісності України 131

Маковій Віктор Петрович

Відшкодування шкоди, завданої внаслідок
порушення приватних прав особи,
в структурі правового механізму реінтеграції
окупованих територій 134